

Història de la sociolingüística catalana

Emili Boix-Fuster

PID_00194726

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

Introducció	5
1. Delimitació	7
2. Història de la sociolingüística catalana	8
2.1. El període presociolingüístic	9
2.2. El període franquista (1939-1975/1980)	11
2.3. El període autònom	18
2.3.1. La institucionalització	18
2.3.2. La diversificació	20
2.4. Tendències actuals	21
2.4.1. Economia de la llengua	21
2.4.2. Pragmàtica i anàlisi del discurs	22
2.4.3. Antropologia lingüística	22
2.4.4. Ciència política	23
2.4.5. Ecologia lingüística (holisme, ecosistema, diversitat)	24
2.4.6. Mitjans de comunicació i normalització lingüística	24
2.4.7. Els límits de la planificació de l'estatus	24
2.4.8. La transmissió lingüística del català	25
2.4.9. Història social de la llengua catalana	25
2.4.10. El dret lingüístic	26
2.4.11. La sociolingüística de la variació	27
2.4.12. Psicologia social	27
2.4.13. Demolingüística	28
2.4.14. La recerca sociolingüística educativa	29
Resum	30
Exercicis d'autoavaluació	33
Solucionari	34
Glossari	35
Bibliografia	36

Introducció

En aquest mòdul es descriu la diversitat de metodologies i de marcs teòrics (implícits o explícits) que caracteritzen la sociolingüística catalana; és a dir, aquell feix de ciències socials que volen explicar els contactes de llengües als països catalanoparlants. Se'n presenta una visió diacrònica des dels inicis del segle XX i una visió sincrònica de les seves subescoles i dels seus conceptes en l'actualitat.

1. Delimitació

Tota història, com qualsevol memòria humana, selecciona, entela i garbella els fets del passat. Per tant, tota història (aquesta de la sociolingüística també) comporta inevitablement molta ignorància, molt desconeixement o mal reconeixement de les cares amagades de la lluna. Confio que aquests fulls comencin a dibuixar una sociologia dels sociolingüistes als nostres països, que ajudi a explicar quins temes s'hi han prioritzat, des de quins marcs teòrics i mitjançant quines metodologies.

Aquí entendrem per sociolingüística catalana la recerca, empírica o teòrica, a l'entorn de les relacions entre llengua i societat, i a l'entorn de les mobilitzacions socials i polítiques a favor i en contra les llengües usades als països catalanoparlants, independentment de la llengua en què es dugui a terme, independentment de l'origen personal de l'investigador i de si participen o no en la Societat Catalana de Sociolingüística i militen incondicionalment per la causa de la llengua catalana.

Un cop d'ull al manual de Boix i Vila i un altre a l'estat de la qüestió de la sociolingüística catalana a la revista *Treballs de Sociolingüística Catalana* 21 permet copsar el caràcter molt divers d'aquesta disciplina, que inclou des del variacionisme fins a la demolingüística, diversitat que contrasta amb la de la sociolingüística anglosaxona dominant, més allunyada dels factors sociopolítics que incideixen en les competències, usos i ideologies lingüístics. Les contingències de la història de la llengua catalana (les seves subordinacions i prohibicions, sobretot) expliquen que fins ara se n'hagi prioritzat el tractament sociològic: calia exposar en primer lloc les relacions de poder que explicaven (i expliquen) la minorització del català i els entrebancs per a la seva recuperació. Una observació: aprofundirem sobretot en l'anàlisi sociolingüística de Catalunya, perquè és aquesta la zona que tingut més protagonisme en la reivindicació de la llengua, amb més pòsit i experiència investigadors i, per tant, amb més dades disponibles.

Referència bibliogràfica

Emili Boix; F. Xavier Vila (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.

Logo de la Societat Catalana de Sociolingüística

2. Història de la sociolingüística catalana

La sociolingüística catalana, a causa de la situació de subordinació de la comunitat lingüística catalana amb intensitats diferents a cada territori, ha estat i està encara constantment impel·lida per les necessitats pràctiques, més empenya a plantejar el que hauria de ser, que no pas el que és. Aquest plantejament teleològic (l'interès per a donar un futur viable al català, l'observació participant amb dificultats que hi hagi una distància inherent) dóna un aire de família a la majoria dels practicants de la disciplina. Així, doncs, als sociolingüistes catalans els ha estat difícil diferenciar, com aconsellava el clàssic Max Weber, entre la tasca del científic i la del polític i en les seves empreses es barreja encara molt la ciència i la passió.

Comprensiblement, doncs, els temes estrella de la sociolingüística en terres de llengua catalana han estat els més rellevants per a la recuperació de la comunitat lingüística; entre altres, els següents:

- La fixació de la llengua normativa i la dinàmica entre aquesta i les altres varietats lingüístiques.
- Els fenòmens de llengües en contacte, des de les interferències fins a les alternances de codi (*code-switching*).
- El bilingüisme i la diglòssia i els processos de substitució lingüística, amb èmfasi especial en la transmissió lingüística intergeneracional.
- Les migracions, llurs trajectòries i llur integració i adaptació lingüístiques.
- La funció de l'ensenyament en el manteniment i extensió de la llengua.

En aquesta concepció amb connotacions militants de la disciplina s'hi han emmirallat altres sociolingüístiques perifèriques europees, com l'occitana, la gallega, la basca, la friülesa i la corsa. La sociolingüística catalana, en el sentit més ampli, ha estat decisiva en el reconeixement de la diversitat lingüística, tant a Europa (la Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries 1992, impulsada persistentment per parlamentaris catalans, començant per Alexandre Cirici Pellicer), com arreu del món (Declaració Universal dels Drets Lingüístics, aprovada a Barcelona el 1996).

Darrerament la sociolingüística catalana ha proposat conceptes i grups de treball sobre temes transversals a Europa: n'és un exemple la idea d'estudiar les comunitats lingüístiques mitjanes, que inclouen tant comunitats subordina-

Referències bibliogràfiques

Max Weber (2005,). *La ciència i la política*. València: Universitat de València [Original en alemany, 1919].

Antoni M. Badia (1977). *Ciència i passió dins la cultura catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

des (el mateix cas català) com comunitats amb estat propi (Estònia, Letònia, Lituània o Eslovènia, per exemple, amb menys habitants que l'àrea de la ciutat de Barcelona).

A grans trets la història de la sociolingüística catalana coneix tres períodes, que mirarem des d'una perspectiva hispànica, ja que no és aplicable als tres territoris no espanyols: Andorra, la Catalunya del Nord i l'Alguer. Aquests tres períodes, seguint una periodització proposada per Boix i Vila són: el període presociolingüístic, el període antifranquista i el període autonòmic.

2.1. El període presociolingüístic

Se sol acordar convencionalment que la sociolingüística com a disciplina autònoma neix als voltants del 1953, data en què apareix *Llengües en contacte* d'Uriel Weinreich i, a tot estirar, amb els estudis sobre les minories germàniques del període entre guerres. Per tant, podem afirmar que es fa sociolingüística sense ser-ne conscient, de la mateixa manera, com proclamava monsieur Jourdain (el malalt de Molière), que “parlem en prosa sense saber-ho”.

El període de (re)nacionalització catalana des de finals del segle XIX té correlats sociolingüístics evidents que presenten com a base l'argument ideològic de l'autenticitat; és a dir, la lleialtat a uns trets únics i genuïns d'un grup etnocultural: la llengua n'és un i sovint el més rellevant.

A Catalunya, llevat d'una fina capa de gent acomodada i dels funcionaris més o menys colonials de torn, al tombant entre els segles XIX i XX el català és la llengua de la immensa majoria de la població, i el castellà i el francès són llengües sobrevingudes. Quan Àngel Guimerà en el discurs inaugural de l'Ateneu Barcelonès el 1895 (1896) usa el català, no sols exemplifica aquesta situació, sinó que reivindica l'ús oficial de la llengua (uns quants “senyors” tocats i posats com el mateix Duran i Bas, l'insigne jurista, se'n van de la sala ultratjats per aquella manca d'educació!).

Antoni Rovira i Virgili (Ginebra 2006 i 2010), ja en el segle XX, examinarà comparativament la situació sociolingüística d'altres minories lingüístiques i nacionals europees per tal de trobar experiències útils per al cas català. En la bibliografia de Rovira i Virgili percebem temes recurrents, que reapareixeran en etapes posteriors, com ara els següents:

- La denúncia contra la feblesa de les conviccions idiomàtiques dels catalans i la lentitud consegüent en la recuperació de la llengua històrica de les societats catalanoparlants.
- La crítica contra la castellanització dels sectors obrers, força alienats envers el català, en un país que es transformava ràpidament en societat de mas-

Referència bibliogràfica

Emili Boix i F. Xavier Vila (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.

Referència bibliogràfica

Uriel Weinreich (1996). *Llengües en contacte*. Alzira: Bromera [original en anglès, 1953].

Referència bibliogràfica

Kathryn A. Woolard (2008). “Les ideologies lingüístiques: una visió general d'un camp des de l'antropologia lingüística”. *Revista de Llengua i Dret*, (núm. 49, pàg. 179-199).

Lectures suggerides

Antoni Rovira i Virgili; Pere Coromines (1914). *Història dels moviments nacionalistes*. Societat Catalana d'Edicions.

Antoni Rovira i Virgili (1914). *La nacionalització de Catalunya*. Societat Catalana d'Edicions.

ses. Posteriorment la massiva immigració comportarà que la classe obrera autòctona esdevingui minoria en el seu estrat social.

- La constatació (després falsificada, sobretot a l'extrem sud del domini lingüístic, esdevingut més aviat un arxipèlag) que les fronteres territorials de la llengua s'havien mantingut.
- Un cert recel davant la por que la societat catalana (la raça catalana en la denominació usual en aquella època) fos assimilada per la immigració (*Überfremdung* en alemany).
- Una invitació a lluitar per les funcions més intel·lectuals de l'home per damunt de les més estrictament nutritives, purament instrumentals.

En aquesta època, fins a la fi de la Guerra Civil (1939) es lluita per la catalanització, per la recuperació d'un tret idiosincràtic de la societat catalana. L'aspecte més rellevant és la tasca de planificació del corpus; és a dir, la proposta primer d'una codificació (fonamentalment l'obra de Pompeu Fabra) i la seva vehiculació social després, amb el suport dels breus, però intensos, períodes d'una certa autonomia amb la Mancomunitat (1914-1925) i la Generalitat republicana (1931-1939), que permeteren la difusió social, amb ritmes diferents a cada territori, d'unes normes ortogràfiques, una gramàtica i un lèxic catalans, dissenyats per a una societat moderna i renacionalitzada, que conjuguéssin flexiblement la unitat i la diversitat dialectals. Tant la Mancomunitat com la Generalitat recuperada permeteren un breu període de planificació de l'estatus, és a dir de l'ús de la llengua, que incloïa el seu ús cooficial, l'acceptació social (tècnicament *vehiculació*) força ràpida, bé que encara molt incompleta, de la norma fabriana, la creació incipient i efervescent d'escoles i de mitjans de comunicació (premsa, ràdio i llibres) en català.

És en aquest període que s'assenten les reticències envers el bilingüisme, molt esteses en el món intel·lectual d'entreguerres, per exemple difoses en el primer congrés internacional sobre el bilingüisme de Luxemburg del 1928, que influí en Alexandre Galí¹. Les seves teories s'exposen a *Per la llengua i per l'escola*. També durant aquest període, esperonada per les primeres onades d'immigració (sobretot valencians, aragonesos i murcians) i per la urbanització i modernització. El demògraf Josep A. Vandellós² reflexiona sobre les seves conseqüències en la societat receptora, caracteritzada precisament per una natalitat molt baixa. Els seus dos volums s'intitulen significativament *Catalunya, poble decadent* i *La immigració a Catalunya*.

Sols Delfí Dalmau³ amb el volum *Poliglotisme passiu* aporta conceptes innovadors, des de la tradició catalanista i esperantista, en propugnar que entre parlants de llengües romàniques la comunicació es faci mantenint cada interlocutor la seva llengua, anant així contra corrent de la norma social servil i acomodaticia dels catalanoparlants de sistemàticament adaptar-se o convergir

Referències bibliogràfiques

Àlex Alsina i altres (2007). *La figura i l'obra de Pompeu Fabra*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.

Joan Costa (ed.) (2008). *The Architect of Modern Catalan (1868-1998). Selected Writings*. Amsterdam: Benjamins.

⁽¹⁾Camprodon (1886) - Barcelona (1969)

⁽²⁾Figueres (1899) - Ithaca (1980)

Referències bibliogràfiques

Alexandre Galí (1931). *Per la llengua i per l'escola*. Barcelona: La Revista.

Josep A. Vandellós (1985). *Catalunya, poble decadent*. Barcelona: Edicions 62 (pròleg de Jordi Nadal i annex de Jordi Pascual) [edició original de 1935].

Josep A. Vandellós (1935). *La immigració a Catalunya*. Barcelona: Fundació Patxot.

cap al castellà en adreçar-se a un no catalanoparlant. Així aquest autor és un precursor del tema de les normes socials de les tries de llengua, molt tractat més endavant en l'etapa "autonòmica".

Referències bibliogràfiques

Delfi Dalmau (1936). *Políglotisme passiu*. Barcelona: Publicacions de "La Revista" (reeditat a *Políglotisme passiu i altres escrits* (2010). Argentona: Voliana).

Jordi Solé Camardons (1998). *Políglotisme i raó: el discurs ecoidiomàtic de Delfi Dalmau*. Lleida: Pagès editors.

El desenllaç de la Guerra Civil (1936-1939) i la dictadura franquista (1939-1975) comportaran la repressió de la cultura catalana i del seus usos oficials i públics i, amb ella, la interrupció forçosa d'aquests estudis presociolingüístics.

2.2. El període franquista (1939-1975/1980)

La llosa grisa i asfixiant del franquisme comportarà la reducció del català a l'ús privat, sobretot en els primers decennis, l'absència de debat franc i rigorós (i encara més de recerca) en sociolingüística, a causa de la manca de recursos i de llibertat d'expressió.

Per començar, cal destacar l'obra d'Alexandre Galí que, ja sota la dictadura, fa una mena d'acta notarial del que havien assolit la llengua i la cultura catalanes fins a la derrota republicana. Aquesta acta no serà publicada fins a l'any 1979.

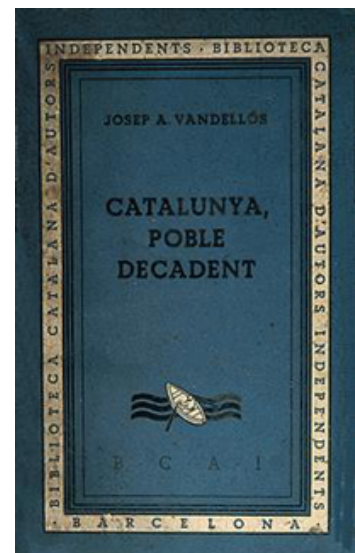
Caldrà esperar als anys seixanta, amb els *planes de desarrollo*, la relativa bonança econòmica i el *boom* immigratori del tardofranquisme, per veure una creixença dels cercles de debat crítics amb el règim i, per tant, també amb la seva política lingüística descatalanitzadora. Sota la dictadura, alguns cercles gosen tractar públicament de la situació de la llengua, però amb els sobreentesos i circumloquis a què obliga la censura. Aquests cercles giren fonamentalment entorn de dos sectors: o bé estan amarats de marxisme, *à la mode* en aquell moment, o a recer de sectors catalanistes de l'església catòlica (amb el baix clergat i el monestir de Montserrat i la seva revista *Serra d'Or* com a paradigmes), única institució que es podia permetre un important marge de maniobra fora de les consignes i prohibicions de la dictadura.

Exemple

Vegeu el debat sobre la presència o no de diglòssia a Catalunya entre el filòsof orteguà Julián Marías (1966) i l'advocat democratacristià catalanista Maurici Serrahima (1967), on són absents les referències a la interdicció del català) o les referències d'esquiltlentes a la qüestió lingüística a Siguán (1966) en els debats sobre l'anomenada "inmigración interior".

Alexandre Galí

Portada de la primera edició de *Catalunya poble decadent*.

⁽³⁾Figueres (1891) - Barcelona (1964)

En aquests anys sota el franquisme, un cop ja fixada la normativa (el corpus) de la llengua, la reflexió s'adreçarà ara a les funcions i l'ús de la llengua, indispensables si es volia que aquesta normativa arribés massivament als ciutadans. Aquest canvi no és accidental: si els territoris de llengua catalana abans de la guerra eren força homogenis des del punt de vista etniconacional i lingüístic, des dels anys seixanta es produeix un desplaçament de població d'immenses proporcions: centenars de milers d'immigrants arriben a la nostra franja mediterrània, molt probablement amb una intencionalitat assimiladora ben conscient per part del Règim, sense que les societats receptores estiguin preparades ni socialment ni urbanísticament ni lingüísticament per a rebre'ls adequadament.

Els països catalanoparlants, com a conseqüència, es capgiraran com un mitjó: el castellà es naturalitzarà massivament per primera vegada en la història. L'efervescència de publicacions i trobades sobre la immigració reflecteix la preocupació entre els sectors més conscienciats pels efectes d'aquella immigració en el futur sobre la viabilitat dels països de llengua catalana. No és estrany, doncs, que el tema de les conseqüències socials i sociolingüístiques de la immigració sigui un *leitmotiv*. Fins i tot un assaig innovador de Francesc Candel sobre el tema esdevé un petit *best-seller* i permet substituir un terme discriminator, *xarnegos*, per un d'integrador, *altres catalans*. Com diu Batista, d'aquesta època prové la concepció oberta i acollidora del catalanisme, la seva concepció majoritàriament còncava, en contrast amb el basquisme sobretot convex, amb més polarització entre els grups etnolingüístics.

Referències sobre les conseqüències de la immigració

Josep M. Ainaud (1980). *Immigració i reconstrucció nacional a Catalunya*. Barcelona: Blume.

Antoni Jutglar i altres (1968). *La immigració a Catalunya*. Barcelona: Edicions de materials.

Joaquim Maluquer i Sostres (1965). *Població i societat a l'àrea catalana*. Barcelona: Edicions A. C.

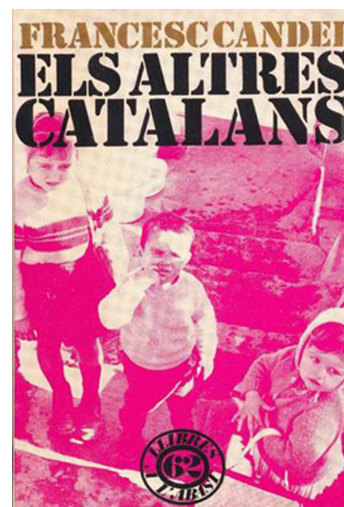
"La immigració als països catalans". *Quaderns d'Alliberament* 2/3, 1978.

Siguán, Miguel (1966). "Actitudes y perspectivas de la inmigración. Aspectos sociológicos y psicología social". A: *Conversaciones sobre inmigración interior* (pàg. 143-187). Barcelona: Patronato Municipal de la Vivienda.

Podem assenyalar dos centres principals d'innovació sociolingüística en aquest període franquista: l'un situat a València i l'altre a Barcelona, les dues principals capitals del domini lingüístic.

Referència bibliogràfica

Antoni Batista (2011). *Catalunya i Euskadi. Nació còncava i convexa*. Barcelona: Angle.

Francesc Candel (1964). *Els altres catalans*. Barcelona: Edicions 62

València als anys seixanta és escenari d'un desvetllament social i identitari inèdit en una zona fins aleshores amb una tradició nacionalista feblíssima. L'obra *Nosaltres els valencians* de Joan Fuster fou un despertador de la consciència identitària d'un país en què la castellanització havia fet molta via sense oposició organitzada potent. La seva afirmació que "dir-nos 'valencians', en definitiva, és la nostra manera de dir-nos catalans", encara ara desperta polèmica, ja que per a alguns ha estat un revulsiu que ha dut a la represa col·lectiva, mentre que per a d'altres ha estat contraproductiu en afavorir el secessionisme *blaver*, atiat intel·ligentment i astuta per forces centralistes i homogeneïtzadors. Fuster, a través dels seus nombrosos assaigs, entre els quals cal destacar *Babels i Babilònies*, tractarà sovint de temes sociolingüístics, enlluernat una mica per la resistència o resiliència que el Principat havia mostrat davant la castellanització.

Un altre llibre valencià, molt més desconegut i que també invita a la represa, és *Alacant a part* de Josevicente Mateo, que descriurà l'excentricitat i la profunda castellanització de les terres del sud, que anys més tard confirmarà *Alacant. La llengua interrompuda* de Brauli Montoya, i ampliarà *La transmissió familiar del valencià* del mateix Montoya i d'Antoni Mas.

Referències bibliogràfiques

Josevicente Mateo (1966). *Alacant a part*. Barcelona: Edicions d'Aportació Catalana [edició revisada el 1986].

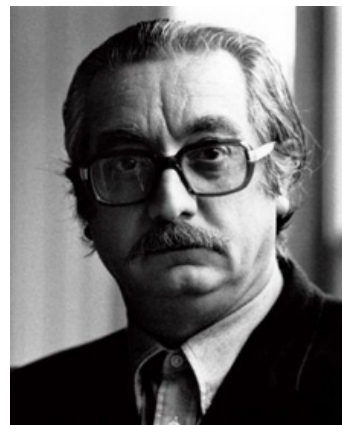
Brauli Montoya (1996). *Alacant. La llengua interrompuda*. Paiporta: Denes.

Brauli Montoya i Antoni Mas (2011). *La transmissió familiar del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Aquests anys sota el franquisme, amb poquíssimes excepcions, la sociolingüística és assagística i programàtica. No podia ser d'una altra manera en un país sense institucions ni plataformes de recerca en sociolingüística, sense a penes sociòlegs gairebé, titllats pel règim de sospitosos socialistes i tot. La sociolingüística despertarà grans expectatives de transformació social, potser massa ambicioses vistes des dels ulls d'ara. Es va somniar en una recuperació de la llengua participativa, compromesa, allunyada del model tecnocràtic, que propugnava el nucli de la sociolingüística nord-americana. L'experiència en què abeuraria més la sociolingüística catalana seria la planificació lingüística quebequesa, el que els francòfons canadencs anomenaven *aménagement linguistique* i definiren de la manera següent:

"[...] esforços a mitjà i llarg termini per aprofitar un recurs col·lectiu, l'idioma o els idiomes, en funció de les necessitats i els interessos de la nació, d'acord amb un pla flexible que orienti l'evolució de la societat sense tractar-la brusquement sinó, ben al contrari, maldant per aconseguir la seva adhesió i participació."

Henry Daoust i Jacques Maurais (1987). "L'aménagement linguistique". A: Jacques Maurais (curador) *Politique et aménagement linguistiques* (pàg. 11). Quebec: Conseil de la Langue Française.

Joan Fuster, Sueca (1922) - Sueca (1992)

Referències bibliogràfiques

Joan Fuster (1962). *Nosaltres els valencians*. Barcelona: Edicions 62.

Joan Fuster (1991). *Babels i Babilònies*. Barcelona: El Observador [edició original de 1971].

Per aquests principis tan democràtics i participatius, la sociolingüística catalana va atreure l'interès de la sociolingüística germànica, magnetitzada per un *amor de lonh* (amor de lluny o xenofília).

Lluís-Vicent Aracil⁴ ha estat sovint considerat el pare de la sociolingüística catalana. Persona abrandada i controvertida, fins i tot càustica, de curiositats universals, el seu estil únic –oral i escrit– li ha proporcionat tant seguidors fidels com detractors. Independent i eclèctic, a aquest intel·lectual brillant, gairebé enlluernador, que arribà a ser vicepresident de l'Associació Internacional de Sociologia, se li deuen almenys quatre de les idees força de la sociolingüística catalana antifranquista:

- L'establiment primerenc d'una sociolingüística catalana deslligada i independent de la tradició filològica, acompanyada d'una crida a la responsabilitat social i al compromís polític dels investigadors. La posterior evolució política i intel·lectual de l'autor l'allunyà d'aquest valencianisme modern.
- La denúncia de la manipulació del concepte de bilingüisme com a excusa per a justificar la substitució lingüística, sobretot a la seva València natal (el mateix Aracil és fill d'una família castellanitzada). Així a *El bilingüisme com a mite* denuncia que les apel·lacions retòriques de sectors castellanitzats de València al "bilingüismo feliz" no fan sinó encobrir un procés pel qual els parlants de la llengua minoritzada es monolingüitzen en la llengua dominant: "són generalment els parlants nadius de l'idioma 'inferior' els que són suposats i/o encoratjats a ésser bilingües. Ningú no insisteix en la reciprocitat". Aquest article, que considerava implausible un bilingüisme social estable, va contribuir decisivament a una demonització del terme *bilingüisme*, encara força vigent en l'actualitat. Val a dir que la defensa del plurilingüisme, més estesa actualment, però, inclou necessàriament un cert bilingüisme. El problema⁵ rau en el fet que els propugnadors retòrics del bilingüisme són molt sovint defensors del monolingüisme del grup dominant i, per tant, del caràcter prescindible de la llengua catalana en els àmbits públics.

Nota

A finals del tardofranquisme el sociòleg Juan J. Linz (1975) ja va advertir que el bilingüisme de les zones no castellanes d'Espanya seria un entrebanc negatiu, per a la mobilitat dels del grup dominant –monolingües castellans– a l'interior d'un estat modern, com aspirava a ser l'espanyol. Aquest interès a assegurar el domini asimètric i injust de la llengua castellana com a llengua comuna ressonaria anys després en el "Manifiesto por la lengua común" (23 de juny del 2008, *El País*). Linz (1975, versió castellana el 2008), com Reixach, adverteix que manca recerca sociolingüística a l'Estat:

"España es, por lo tanto, una sociedad en gran medida bilingüe, pero no sabemos cuántas personas son monolingües en las lenguas locales, ni conocemos los diversos grados y tipos de bilingüismo. Ni sabemos prácticamente nada sobre los cambios que se han producido a lo largo del tiempo en el uso de las lenguas no castellanas. No podemos contestar a preguntas sobre el ritmo al que están retrocediendo, su capacidad para resistir la penetración del castellano, el éxito del renacer lingüístico y literario de principios de siglo, el impacto de las políticas represivas después de la Guerra Civil (1936-1939) y los esfuerzos recientes para revivir las culturas regionales y los sentimientos autonomistas o

Referència bibliogràfica

Georg Kremnitz (1969). *Katalanische Soziolinguistik*. Tübingen: Günter Narr.

⁽⁴⁾Nascut a València el 1941

Referència bibliogràfica

Josep J. Conill (2009, desembre). "Dir el sentit: una aproximació a la sociologia de Lluís V. Aracil". *Quaderns d'aplicació didàctica i investigació* (núm. 16, pàg. 99-143).

⁽⁵⁾Gairebé mai s'ha tractat a fons el plurilingüisme de l'Estat espanyol: s'ha seguit, amb poques excepcions, amb la inèrcia castellanitzadora [Bastardas i Boix (1994). *¿Un estado, una llengua? La organización política de la diversidad lingüística*. Barcelona: Octaedro.

Referència bibliogràfica

Vicent Aracil (1966). "Bilingualism as a Myth". *Interamerican Review* (núm. 2-4, pàg. 521-533) [traducció catalana de 1986]. La citació és de la pàgina 46 de la traducció.

nacionalistas. Nuestra ignorancia sobre la España multilingüe no es casualidad. Probablemente nadie quiera conocer la realidad con exactitud. Los nacionalistas españoles-castellanos no quieren reconocer el hecho del multilingüismo y a los nacionalistas regionales probablemente no les guste descubrir la debilidad de algunas lenguas locales.”

Juan J. Linz (2008, original anglès 1975). “La política en una sociedad multilingüe con una lengua mundial dominante: el caso de España” (pàg. 76). A: José Ramón Montero i Thomas Jeffrey Miley (curador). *Obras escogidas. Vol. 2. Nación, Estado y Lengua*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales [original en anglès de 1975].

- La introducció del concepte d’interposició, per a analitzar la dependència estructural, material i mental, dels parlants de societats minoritzades. Les relacions amb les llengües i cultures exteriors es vehiculen gairebé sempre a través de la llengua i cultura dominants.
- L’explicitació del model de conflicte lingüístic i de la necessària acció entrelligada dels ciutadans i de les elits polítiques per a la recuperació d’una llengua.

Rafel Lluís Ninyoles⁶ coincideix amb Aracil a proposar el model de conflicte lingüístic, del qual hi ha dues sortides, o bé la substitució de la llengua subordinada, o bé la seva normalització amb la (re)introducció corresponent en els àmbits de prestigi. Ninyoles descriu aquests conflictes amb conceptes de la sociologia i la psicologia social del llenguatge, com *l’autoodi*. Tant ell com Aracil eren ja coneixedors de la sociolingüística nord-americana que s’havia desenvolupat en els seixanta. Ninyoles en els anys setanta, a les acaballes i succeïent del franquisme, planteja programàticament com s’hauria d’organitzar democràticament l’Espanya plurilingüe. El seu disseny, però, fou una veu en el desert i la Constitució Espanyola (1978) consagrà l’hegemonia de la llengua castellana.

El segon centre de producció sociolingüística fou Barcelona. En destaquem Antoni M. Badia i Margarit, Francesc Vallverdú, Modest Reixach, Miquel Siguán i Jordi Ventura.

Antoni M. Badia i Margarit⁷, romanista prestigiós que arribà a ser rector de la Universitat de Barcelona, i que havia fet estades als EUA i coneixia l’obra pionera d’Uriel Weinreich, va ser el primer president del Grup Català de Sociolingüística. A partir del Vuitè Congrés Internacional de Sociologia celebrat a Toronto el 1974, s’impulsà tant l’associació dels sociolingüistes (el Grup Català de Sociolingüística) com, posteriorment, la seva revista, *Treballs de Sociolingüística*. Badia obrí la visió social als estudis sobre el català, amb volums recopilatoris com *Llengua i cultura als països catalans*, on encara es reflecteix la reticència envers el bilingüisme, que havia difós Alexandre Galí des d’abans de la Guerra Civil. Fou autor d’una de les primeres enquestes sociolingüístiques, a la ciutat de Barcelona l’any 1966, duta a terme en un ambient hostil i amb algunes mancances metodològiques, per insuficient representativitat en la mostra. Badia enceta l’estudi del castellà difós i parlat en terres catalanes que, després, ha estat tractat amb perspectives diferents per Blas Arroyo i per Sinner.

⁽⁶⁾Nascut a València el 1943

Referències bibliogràfiques

Rafael Lluís Ninyoles (1969). *El conflicte lingüístic valencià*. València: Tres i quatre.

Rafael Lluís Ninyoles (1977). *Cuatro lenguas para un estado*. Madrid: Cambio 16.

⁽⁷⁾Nascut a Barcelona el 1920

Referències bibliogràfiques

Antoni M. Badia (1964). *Llengua i cultura als països catalans*. Barcelona: Edicions 62.

José Luis Blas Arroyo i altres (curadors) (2002). *Estudios sobre lengua y sociedad*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I.

Carsten Sinner (2004). *El castellano de Cataluña: estudi empíric de aspectos léxicos, morfosintàctics, pragmàtics y metalingüístics*. Tübingen: Niemeyer.

L'altra figura cabdal del nucli barceloní és Francesc Vallverdú⁸. Llicenciat en Dret com Aracil i Ninyoles, també introduirà i adaptarà a la societat catalana conceptes i anàlisis de la sociolingüística nord-americana, fonamentarà i divulgarà la política lingüística del PSUC, el partit comunista català, el més poderós opositor en l'antifranquisme, serà segon president del Grup Català de Sociolingüística així com director (1977-2003) de la seva revista *Treballs de Sociolingüística Catalana*, creada el 1977. Conseller de redacció d'Edicions 62 i responsable del model lingüístic de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV), la seva posició es caracteritzà per l'èmfasi en la unitat de les forces democràtiques per a la recuperació de l'ús social de la llengua catalana i en el rebuig de visions pessimistes, frontistes i apocalíptiques de la situació sociolingüística.

Pocs mesos abans que morís al llit Francisco Franco es publicava un dels primers estudis empírics de sociologia de la llengua. Es tractava de *La llengua del poble* (1975) de Modest Reixach⁹, que, malgrat els trenta-cinc anys de dictadura assimilista castellanitzadora, demostrava que a la seva Osona natal estava ben viva "la catalanitat de les persones, dels grups, de les institucions i dels sectors de la vida social". Així mateix, Reixach fa un balanç exigent de la sociolingüística catalana anterior: "A nivell empíric, fora d'uns comptats casos, l'aportació catalana a la sociolingüística ha estat dispersa, esporàdica i anàrquica. També, d'escàs rigor científic i, sobretot, metodològic". Reixach, en els anys posteriors, serà el capdavanter del seguiment i l'anàlisi de les dades lingüístiques dels censos de població de 1975 i 1981, del 1986 i del 1991.

Seria injust oblidar Miquel Siguan¹⁰ que, sobretot des de les palanques de la Facultat de Psicologia i de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, introduiria la teoria i la pràctica dels sistemes d'immersió lingüística, de matriu quebequesa, que s'aplicaria en tot el sistema educatiu català. Posteriorment Siguan dirigirà enquestes sociolingüístiques subvencionades pel Centro de Investigaciones Sociológicas del Govern espanyol i durà a terme una tasca de divulgació del plurilingüisme català, espanyol i europeu.

Finalment, i fora d'aquests focus institucionals i partidistes i fora d'aquestes tendències majoritàries, cal assenyalar l'obra de Jordi Ventura, investigador d'heretges i heterodoxos, que analitzarà les llengües i cultures minoritàries

⁽⁸⁾Nascut a Barcelona el 1935

Francesc Vallverdú

⁽⁹⁾Vic (1931-2011)

Referència bibliogràfica

Modest Reixach (1975). *La llengua del poble. Una mesura de catalanitat. Estudi de sociologia lingüística i cultural*. Barcelona: Nova Terra.

Les dues citacions són de les pàgines 16 i 14, respectivament.

⁽¹⁰⁾Barcelona (1918-2010). Podeu trobar-ne una biografia intel·lectual a *Treballs de Sociolingüística* (núm. 21).

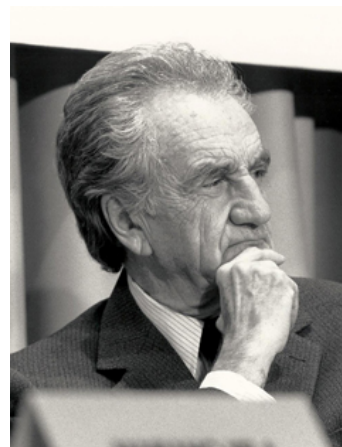
europèes i gosarà criticar la política assimilista dels països en l'òrbita soviètica i en la mateixa URSS, fet que li comportarà un relatiu ostracisme per part dels opositors del règim franquista.

Referències bibliogràfiques

Jordi Ventura (1962). *Les llengües europees*. Barcelona: Edicions d'Aportació Catalana.

Jordi Ventura (1963). *Les cultures minoritàries europees*. Barcelona: Selecta.

Jordi Ventura (2000). *Sis rostres del nacionalisme a Europa. Parangons del nacionalisme*. Barcelona: Pòrtic.

Miquel Siguan

Al final del període de transició política, aproximadament entre el 1975 i el 1980, les unitats programàtiques que semblaven haver dominat en els moviments antifranquistes es difuminen, s'esberlen, s'esmicolen o es desencanten. La democràcia incipient no assegurava prou, per exemple, el futur a la llengua catalana. Les forces de l'estat advers i no prou propi, sumades a les del mercat, feien molt vulnerable la comunitat lingüística catalana, tal com per primera vegada (anys després es faran públics manifestos similars), augurà un article de Joan Argente molt citat a la revista *Els Marges*.

La celebració del Congrés de Cultura Catalana el 1976-1977, un congrés que volia ser popular i no estrictament acadèmic, amb uns quinze mil participants, pretenia dibuixar per on havia d'anar la societat democràtica renaixent que, amb entrebancs i contradiccions de tot tipus, s'estava obrint pas. Les conclusions de l'àrea de llengua foren dues, per manca d'acord entre els congressistes:

- L'aspiració a un monolingüisme català.
- El respecte i reconeixement de la cooficialitat amb el castellà

L'aprovació de la Constitució Espanyola el 1978 esborrà els somnis sobiranistes i monolingüistes i establí la doble oficialitat català-castellà actual i el reconeixement molt superior del castellà a nivell de l'Estat.

Referència bibliogràfica

Joan A. Argentes i altres (1979). "Una nació sense estat, un poble sense llengua?". *Els Marges* (núm. 15, pàg. 3-13).

Cartell del Congrés de Cultura Catalana pintat per Joan Miró

El balanç de la sociolingüística catalana anterior, preparat per Vallverdú, és el millor document (gairebé una acta notarial), la frontissa per a tancar l'anàlisi de la sociolingüística catalana antifranquista i obrir-ne una de nova, la que arriba fins a l'actualitat.

2.3. El període autonòmic

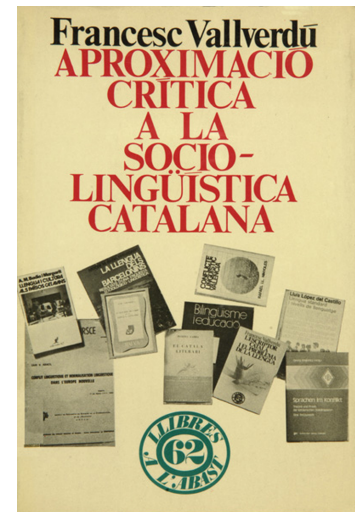
Les transformacions sociopolítiques que van seguir la caiguda de la dictadura van provocar un canvi notable en la sociolingüística catalana que podem resumir en dos grans punts que desenvoluparem tot seguit:

- La institucionalització de la disciplina tant en els governs com en les universitats, amb un afebliment del caràcter militant.
- La diversificació de la disciplina tant pel que fa a la seva especialització com pel que fa al seu caràcter militant i pel que fa a la seva despolitització.

2.3.1. La institucionalització

L'establiment de l'estat de les autonomies a Espanya, permeté una important institucionalització de la sociolingüística catalana, perquè s'atorgà oficialitat compartida al català i s'anaren rebent competències, per exemple en cultura i ensenyament, de manera que s'iniciaren polítiques lingüístiques pròpies, amb diferències en cada zona, i sempre dins dels límits constitucionals espanyols. Aquestes polítiques han estat força potents a Catalunya, perquè hi han governat coalicions (sobretot de centre dreta catalanista, però també, més breument, de centre esquerre també catalanista) que han impulsat polítiques catalanitzadores. A Catalunya s'han promulgat dues lleis de política lingüística (1983 i 1998) i ja el 1980, la Generalitat de Catalunya va crear una Direcció General de Política Lingüística, que ha engegat moltes campanyes de difusió i incentivació del català i com una biblioteca especialitzada en el tema (i ubicada a l'Institut de Sociolingüística Catalana fins al tancament d'aquest servei per una reestructuració decretada l'octubre de 2005), el Centre de Documentació en Sociolingüística, fet insòlit en altres ciències del llenguatge.

Paral·lelament, des de la Conselleria d'Ensenyament es creà el Servei d'Ensenyament del Català (SEDEC), per a la catalanització de l'ensenyament primari i secundari. Més endavant, el 1989, també a Catalunya, es creà el Consorci per a la Normalització Lingüística per tal de promocionar el coneixement i l'ús del català entre la població no escolar i per coordinar les tasques de normalització lingüística dels governs municipals i d'algunes diputacions, amb el suport de la Generalitat de Catalunya. El 1983 es crearen les primeres cadenes de ràdio i televisió públiques en català.

Francesc Vallverdú (1980). *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana*. Barcelona: Edicions 62

Referència bibliogràfica

Miquel Strubell i Emili Boix-Fuster (curadors) (2011). *Democratic Policies and Language Revitalisation: The Case of Catalan*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan.

Al País Valencià, el 1983 s'aprovà la Llei d'ús i ensenyament del valencià i, durant pocs anys, s'organitzà el Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics, dirigit per Rafael-Lluís Ninyoles. En general, en terres valencianes la política lingüística ha estat tímida o negativa envers la llengua, amb limitacions a les línies educatives en valencià o a la recepció de TV3, o amb intents clarament secessionistes, sobretot des de l'entrada del Partit Popular en el govern autonòmic el 1996. En la mateixa línia la televisió autonòmica, Canal 9, practica un bilingüisme valencià-castellà on la llengua pròpia tendeix a retrocedir.

A les Illes Balears, l'impuls a la llengua es troba a mig camí del Principat i de les terres valencianes: la darrera represa del poder per part del Partit Popular comporta, per exemple, un retrocés en l'ús del català a IB3, el canal autonòmic: les pel·lícules, per exemple, es passen doblades exclusivament al castellà.

Les universitats de les tres comunitats autònomes han anat creant serveis lingüístics, que impulsen la llengua, en competició en la docència i en la investigació amb el castellà (molt dominant, especialment a València) i cada vegada més amb l'anglès, progressivament més freqüent en nivells acadèmics més alts, més especialitzats i amb més mobilitat tant dels estudiants com dels professors.

Paral·lelament a aquestes tasques des de l'Administració, la docència i la investigació en sociolingüística han entrat a la universitat: així el 1977 s'impartí per primera vegada sociolingüística, a nivell superior, a la Universitat de Barcelona, on la recerca sociolingüística està més coordinada. Així, el 1997 s'hi crea el CUSC, Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació, que aplega investigadors de diverses ciències socials i del llenguatge (antropologia, sociologia, didàctica, lingüística, dret lingüístic, etc.) interessats en l'ús lingüístic.

Fora de la universitat, el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986), promogut per la Fundació Congrés de Cultura Catalana, tingué un biaix clarament sociolingüístic. Les seves set seccions d'estudi, que tingueren la seu en diferents indrets dels països catalanoparlants, foren:

- Normalització lingüística
- Mitjans de comunicació i noves tecnologies
- Sociologia de la llengua
- Llengua i dret
- Lingüística social
- Ensenyament de la llengua
- Història de la llengua

La institucionalització de la sociolingüística va tenir com a conseqüència (per cert, com va ocórrer en altres camps de l'Administració) que bona part dels sociolingüistes assumissin responsabilitats més o menys directes en el disseny i l'execució de les noves polítiques lingüístiques, de tal manera que es pot distingir una sociolingüística més establerta, en gran part al servei de

centre universitari
de sociolingüística i
comunicació

Logo del Centre Universitari de Sociolingüística
i Comunicació

Cartell del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana

l'Administració, i unes altres, adés militants –seguint una mica la disjuntiva que, com ja hem comentat, ja s'havia obert en el període de transició post-franquista–, adés acadèmiques, recloses en les torres d'ivori de les àrees de co-neixement superespecialitzades de les universitats.

Amb aquesta institucionalització de la sociolingüística es difumina el caràcter programàtic, teòric i combatiu que l'havia caracteritzada fins aleshores. Hi ha més recursos per a enquestes i recerques que poden monitorar les diferents intervencions de l'Administració.

2.3.2. La diversificació

De bracet i paral·lelament a aquest procés d'institucionalització, la sociolingüística catalana anirà obrint-se a perspectives d'estudi noves. Minvarà el domini del model del conflicte lingüístic per a entendre la situació sociolingüística. Encara en aquesta línia s'organitza, en els anys vuitanta, el Seminari de Sociolingüística des de la Universitat de Barcelona i l'associació Iruñean Sortua que aplegava sociolingüistes de Galícia, Euskadi i els països de llengua catalana. Aquesta visió més militant és encara viva i, tal vegada, la més difosa en l'ensenyament.

Del model del conflicte lingüístic sols restarà el concepte de *normalització*, terme vague i ambigu¹¹ que descriu el procés de recuperació de la llengua sense concretar-ne necessàriament la meta final però permetent aplegar molta gent “interessada pel català” o amb “dolor de llengua”, feliç expressió proposada per Enric Larreula.

Referències bibliogràfiques

En la línia més conflictivista trobem manuals de divulgació:

T. Mollà; C. Palanca (1987). *Curs de sociolingüística*. Vol. 1. Alzira: Edicions Bromera.

I també manuals més teòrics:

Xavier Lamuela (1994). *Estandardització i establiment de les llengües*. Barcelona: Edicions 62.

Es percep un abisme entre la sociolingüística des de les institucions i la feta des de les universitats. La primera ha de preparar (poques vegades avaluar) les mesures o seguir els efectes de la política lingüística governamental. Així el 1991, s'elabora una mena de llibre blanc de la normalització lingüística des de diferents branques del saber de les ciències socials. El 1995, el govern català completa l'elaboració d'un ambiciós i meticolós Pla General de Normalització Lingüística, que no es va arribar a aplicar.

Exemple

Les enquestes que permeteren seguir els avenços (lògics, atesa la reintroducció del català en el sistema d'ensenyament) foren, per exemple, els censos lingüístics i les enquestes metropolitanas de la Regió de Barcelona.

Referències bibliogràfiques

Jordi Solé i Camardons (1992). *Iniciació a la sociolingüística*. Barcelona: Barcano-va.

Jordi Solé i Camardons (2001). *El políedre sociolingüístic. Una iniciació a la sociolingüística del conflicte*. València: Tres i quatre.

⁽¹¹⁾Normal tant significa freqüent com prescriptiu

Cal destacar Miquel Strubell i Trueta¹², que ocuparia força anys llocs de responsabilitat en la política lingüística catalana i que fou, des de la psicologia social de la llengua, un dels primers analistes del balanç demolingüístic i un iniciador de l'estudi de la transmissió lingüística intergeneracional.

(12)Oxford (1952)

En canvi, a partir dels anys noranta, des de les universitats s'han tractat temes en què poc pot intervenir directament l'Administració. Es tracta dels usos privats, particularment la transmissió lingüística intergeneracional. En terres valencianes, s'estableix¹³ una autoritat normativa independent de l'Institut d'Estudis Catalans, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua que, entre d'altres, ha impulsat la recerca sobre transmissió lingüística en famílies valencianes i les possibilitats costerudes de recuperació de la llengua en la transmissió intergeneracional, el que tècnicament s'anomena *revernacularització*.

(13)"S'estableix", segons el seu model normatiu autònom...

Referència bibliogràfica

Brauli Montoya i Antoni Mas (2011). *La transmissió familiar del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Paral·lelament un grup centrat a la Universitat de Barcelona ha investigat aquesta transmissió lingüística intergeneracional, no sols en famílies català-castellà a Catalunya, Mallorca i la Plana de Castelló sinó també en famílies nipocatalanes, gallegocatalanes i italianocatalanes (Boix 2009, Boix i Torrens 2011).

2.4. Tendències actuals

L'aparició del número 21 de *Treballs de Sociolingüística Catalana* (2011), permet observar quines són les tendències de la sociolingüística catalana actual. En cada branca destacarem els llibres i autors més rellevants per a qui vulgui augmentar-ne la informació.

2.4.1. Economia de la llengua

Aquesta branca planteja que hi ha un conflicte entre les polítiques de reconeixement de llengües i cultures i les polítiques de creixement econòmic. Les forces econòmiques, dominants per damunt dels mateixos estats en l'actual vertigen de globalització, actuen camaleònicament: mentre que les llengües globals pressionen sovint en favor de la simplificació i homogeneïtzació lingüístiques ("Please, only English" implorava, o exigia, un participant a l'International Mobile Congress de Barcelona, el 2010), les llengües maternes continuen essent necessàries perquè molts consumidors o clients les dominen més, s'hi senten més còmodes. Les empreses poden valorar-les com a recurs, com a capital útil per a ocupar amb més èxit un nínxol de mercat.

Referències bibliogràfiques

Amado Alarcón (2004). *Economía, política e idiomas*. Madrid: Consejo Económico y Social.

Carlota Solé i altres (2008). *Llengua, empresa i integració econòmica. L'intercanvi econòmic com a font de canvi lingüístic*. Barcelona: IEC.

Isidor Marí (2009). "Primers resultats de l'estudi ELAN.cat: el català en el multilingüisme de les empreses catalanes". *Revista Llengua i Ús* (núm. 46, pàg. 109-119).

2.4.2. Pragmàtica i anàlisi del discurs

Aquest enfocament té dos interessos bàsics: l'estudi dels processos d'ús i l'anàlisi de la relació entre l'ús i les estructures. A partir d'aquests dos interessos s'intenta donar compte de sis objectius científics interdependents, que tenen graus diferents de relació amb la sociolingüística *grosso modo*:

- El paper de la intencionalitat en l'activitat lingüística.
- La relació entre l'activitat lingüística i la cultura.
- La relació entre l'activitat lingüística i els contextos socials.
- La implicació del processament cognitiu en la producció i en la interpretació del llenguatge en context.
- La naturalesa del significat en l'activitat lingüística.
- La relació entre l'ús i els recursos estructurals del llenguatge (fònics, morfològics, sintàctics, lèxics i discursius).

Cal destacar la pragmàtica aplicada al món de les telecomunicacions (Helena Calsamiglia) i el recent *state of the art* en anglès (Maria Cots i Lluís Payrató), que permet fer conèixer la recerca del país en àmbits internacionals. Dins d'aquest volum cal destacar l'aportació de Joan Pujolar que situa els fenòmens de contacte de llengua dins dels condicionants pragmàtics i sociolingüístics.

Referències bibliogràfiques

Helena Calsamiglia i altres (1997). *La parla com a espectacle. Estudi d'un debat televisiu*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

Josep M. Cots i Lluís Payrató (ed.) (2011). *The Pragmatics of Catalan*. Berlin: de Gruyter.

Joan Pujolar (2011). "Catalan-Spanish language contact in social interaction". A: Josep Maria Cots i Lluís Payrató (ed.) (2011). *The Pragmatics of Catalan* (pàg. 361-385). Berlin: Mouton de Gruyter.

2.4.3. Antropologia lingüística

Aquesta àrea analitza els significats socials i pragmaticocontextuals de la variació lingüística. S'han investigat en una primera fase les normes socials i contextuals de les tries i alternances de llengua, especialment en l'àmbit paraeducatiu (Emili Boix, Ignasi Vila), molt sota la influència dels treballs pioners de l'antropòloga dels EUA Kathryn A. Woolard. Més endavant s'han diversificat els temes i s'han estudiat la llengua i les cultures juvenils (Joan Pujolar), les dels ambulatoris (Eva Codó) i les dels locutoris (Maria Sabaté) com a espais

interètnics plurilingües en creació (Maria Ros). En els darrers anys s'ha investigat l'antropologia lingüística històrica i, sobretot les ideologies lingüístiques (novament Woolard).

Referències bibliogràfiques

Emili Boix-Fuster (1993). *Triar no és traïr. Llengua i identitat en els joves de Barcelona*. Barcelona: Edicions 62.

Eva Codó (2008). *Immigration and Bureaucratic Control. Language Practices in Public Administration*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Joan Pujolar (1997). *De què vas, tio?* Barcelona: Empúries.

Maria Ros i altres (1994). "Ethnolinguistic vitality and social identity: their impact on in-group bias and social attribution". *International Journal of the Sociology of Language* (núm. 108, vol. 1, pàg. 145-166).

Maria Sabaté (2010). *Voices from a locutorio: telecommunications and migrant networking*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona [tesi doctoral].

Ignasi Vila i altres (2006). *Llengua, escola i immigració: un debat obert*. Barcelona: Graó.

Kathryn A. Woolard (1992). *Identitat i contacte de llengües a Barcelona*. Barcelona: La Magrana [original en anglès, 1989].

Kathryn A. Woolard (2008). "Les ideologies lingüístiques: una visió general d'un camp des de l'antropologia lingüística". *Revista de Llengua i Dret* (núm. 49, pàg.179-199).

2.4.4. Ciència política

Aquest és un camp on fins fa poc hi havia un desert clamorós, on hi ha encara poca ambició teòrica, pocs estudis comparatius i absències sorprenents (no s'ha investigat la política lingüística de grans ajuntaments com el de Barcelona, per exemple). Comptem, però, amb treballs valuosos sobre la filosofia i la moralitat de la política lingüística a partir d'una comparació de Quebec i Catalunya a càrrec d'Albert Branchadell. Cal destacar, a part de Branchadell, militant reivindicador d'aquesta àrea, les anàlisis de Jordi Argelaguet sobre la política lingüística catalana i les d'Anselm Bodoque sobre el cas valencià. Thomas J. Miley, deixeble de Juan J. Linz, per la seva banda i des d'una perspectiva ben diferent, critica les polítiques lingüístiques catalanes perquè les considera elitistes i allunyades de la sensibilitat de la majoria de la població.

Referències bibliogràfiques

Jordi Argelaguet (1999). *El procés d'elaboració de la Llei de política lingüística*. Barcelona: Mediterrània.

Albert Branchadell (1999). "La política lingüística a Catalunya: liberals vs nacionalistes". A: M. À. Pradilla (ed.). *La llengua catalana al tombant del mil·lenni* (pàg. 35-66). Barcelona: Empúries.

Anselm Bodoque (2006). *La política lingüística dels governs valencians (1983-2008): Un estudi de polítiques públiques*. València: Universitat de València.

Thomas Jeffrey Miley (2006). *Nacionalismo y política lingüística: el caso de Cataluña*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales.

2.4.5. Ecologia lingüística (holisme, ecosistema, diversitat)

Hi ha una veritable campanya per tal de situar el cas català al bell mig de la crida a la sostenibilitat igualitària de totes les llengües del món. D'una banda, hi ha la vessant més aplicada, encapçalada pel GELA (Grup d'Estudi de les Llengües Amenaçades), coordinat per Carme Junyent, on també destaquen els treballs de Pere Comellas. De l'altra cal esmentar les recerques més teòriques d'Albert Bastardas que proposa la complementarietat no jeràrquica de les llengües i llur ús subsidiari per a assegurar-ne la sostenibilitat.

Referències bibliogràfiques

Albert Bastardas (1996). *Ecologia de les llengües: Medi, contactes i dinàmica sociolingüística*. Barcelona: Proa.

Pere Comellas (2006). *Contra l'imperialisme lingüístic. A favor de la linguodiversitat*. Barcelona: La Campana.

Carme Junyent (1989). *Les llengües del món: Ecolingüística*. Barcelona: Empúries.

Carme Junyent (1992). *Vida i mort de les llengües*. Barcelona: Empúries.

Carme Junyent (1998). *Contra la planificació: Una proposta ecolingüística*. Barcelona: Empúries.

2.4.6. Mitjans de comunicació i normalització lingüística

En aquesta àrea s'han investigat les dificultats i perspectives de la normalització en el camp de la comunicació, sobretot el repte cabdal de construir un espai de comunicació per a tot el domini lingüístic. S'ha prestat especial interès als nous mitjans i serveis digitals, a l'accés, extensió i ús del català, i, més específicament als models de llengua (els estàndards) vehiculats pels mitjans de comunicació, tant escrit com orals, tant els tradicionals com els digitals.

2.4.7. Els límits de la planificació de l'estatus

Des d'aquesta perspectiva s'han analitzat els processos d'institucionalització de la política lingüística des dels governs autonòmics, que en el cas del País Valencià han estat veritables "contraplanificadors". En general hi ha hagut desinterès o oposició dels poders estatals i supraestatals envers la llengua catalana, i diversitat i discontinuïtat en les polítiques dels espais públics subestatals. Fins a finals dels vuitanta la política fou de "normalització", és a dir, un intent de reinvertir el procés de substitució lingüística (*reversing language shift*, en la bibliografia anglosaxona). S'establiran direccions generals de política lingüística a Catalunya (1980), a València (1991) i a les Balears (1995), així com televisions autonòmiques el 1983, el 1989 i el 2005 a Catalunya, València i Balears respectivament. En aquesta primera etapa es plantegen línies d'actuació força ambiciosos, que es frustraran anys després: el Pla Triennal de la Generalitat Valenciana (1990), i, sobretot, un detalladíssim Pla General de Normalització Lingüística de la Generalitat de Catalunya (1995), que mai s'arribaria a aplicar. A Catalunya cal destacar la constitució del Consorci per a la Normalització Lingüística el 1989, un acord entre àmbits locals i autonòmic per a difondre

Referència bibliogràfica

Josep Gifreu (dir.) (1991). *Construir l'espai català de comunicació*. Barcelona: Pòrtic.

Referències bibliogràfiques

Jordi Argelaguet (1999). *El procés d'elaboració de la Llei de política lingüística*. Barcelona: Mediterrània.

Eduard Voltas (1996) *La guerra de la llengua*. Barcelona: Empúries.

socialment la llengua pròpia. En una segona etapa, a Catalunya es parteix del paradigma de la sostenibilitat, sobre la base d'una lleu preferència del català com a llengua pública, "anònima". A hores d'ara manquen la coordinació interterritorial i el reconeixement estatal i internacional igualitari, i continua la subordinació interna a l'estat de matriu castellana. Podem destacar tres textos que il·lustren els processos i els objectius en política lingüística. En primer lloc la Declaració Universal de Drets Lingüístics del 1996, un intent de regulació planetària de la diversitat lingüística. D'altra banda, Eduard Voltas i Jordi Argelaguet detallen com es negociaren les regulacions lingüístiques a Catalunya a finals dels noranta.

2.4.8. La transmissió lingüística del català

Aquest és un tema estrella. D'una banda, en terres valencianes, i subvencionat per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, s'ha dut a terme una recollida de 622 entrevistes a catorze ciutats a parelles lingüísticament homogènies i heterogènies, que constata el greu i profund procés de castellanització familiar, que arriba a representar situacions terminals o quasi irreversibles per a la llengua catalana. No és estrany que els autors¹⁴ examinin les possibilitats de la complexa i àrdua recuperació de la llengua a les famílies (revernacularització). En canvi, i significativament, el nucli a l'entorn de la UB i UIB¹⁵ ha estudiat la transmissió lingüística generacional en parelles etnolingüísticament mixtes, que és el segment de la societat en què es donen més traspassos de grup lingüístic i més casos de doble identificació etnolingüística. Diversos estudis¹⁶ a Catalunya demostren que en les famílies lingüísticament homogènies no hi hagut un canvi de llengua massiu cap al castellà, llevat d'alguns segments de les classes més acomodades. Paral·lelament s'han realitzat estudis quantitius, amb dades d'enquesta amb menor validesa, que han construït índexs de mesura dels canvis lingüístics intergeneracionals en el conjunt de la població, no sols en les famílies.

⁽¹⁴⁾ **Brauli Montoya i Antoni Mas** (2011). *La transmissió familiar del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.

⁽¹⁵⁾ **Emili Boix-Fuster i Rosa M. Torrens** (curadors) (2011). *Les llengües al sofà. El plurilingüisme familiar als països de llengua catalana*. Lleida: Pagès editors.

⁽¹⁶⁾ Entre els quals, el de **Gary Wray McDonough** (1989). *Las buenas familias de Barcelona. Historia social de poder en la era industrial*. Barcelona: Omega [original anglès, 1986].

Referències bibliogràfiques (estudis quantitius)

Miquel Strubell (2009). "Discussió de la ponència 'La transmissió lingüística familiar intergeneracional: una proposta de model d'anàlisi', de Joaquim Torres i Pla". A: F. Xavier Vila (dir.) *Estudis de Demolingüística: Actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT* (pàg. 33-38). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Torres, Joaquim (2009). "La transmissió lingüística familiar intergeneracional: una proposta de model d'anàlisi". A: F. Xavier Vila (dir.) *Estudis de Demolingüística: Actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT* (pàg. 23-32). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

2.4.9. Història social de la llengua catalana

Aquesta perspectiva ha estat per ara plat de segona taula tant en els estudis lingüístics (enfocats més en la variació "interna") com en els estudis històrics (no tenen en compte tota la complexitat de l'evolució lingüística dels grups humans). Quan s'ha escrit història social de la llengua, s'ha oblidat de resseguir i intentar entendre l'entrellat del repertori lingüístic, és dir, la interacció de

tots els seus components socials i estructurals en cada moment històric. Si és estudiat així, el passat pot ajudar a explicar els processos del present. El problema de fons en la història social de la llengua és que sovint, la recerca resta en la dermis, despullant les llengües de tots els òrgans funcionals que les mantenen vives en societats concretes. Podem destacar dues obres: una més teòrica sobre la tasca intel·lectual de l'historiador de la llengua (Nicolàs), i una altra més expositiva sobre la història social de la llengua catalana (Ferrando i Nicolàs).

Referències bibliogràfiques

Miquel Nicolàs (1998). *La història de la llengua catalana*. La construcció d'un discurs. València-Barcelona: IIFV-PAM.

Antoni Ferrando i Miquel Nicolàs (2011). *Història de la llengua catalana*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.

2.4.10. El dret lingüístic

Aquesta branca és molt autònoma de les altres englobades en la sociolingüística, a causa de l'especificitat de la perspectiva jurídica, a mig camí entre la filosofia política, que tracta de la norma, i de la sociologia de la llengua, que tracta de fets socials. Significativament compta amb una revista pròpia i de gran prestigi, *Revista de Llengua i Dret*, que tracta tant del dret i el llenguatge jurídics com de la planificació lingüística, i amb un excel·lent manual coordinat per Jaume Vernet. Encara falta una obra de conjunt sobre l'ordenació lingüística arreu dels països de llengua catalana, encara molt fragmentats internament. Els especialistes en dret lingüístic en el "bàndol catalanista" han tractat fonamentalment del tres temes següents:

- L'elaboració i aclariment de normes jurídiques bàsiques originals que s'han creat: sobretot els conceptes de doble oficialitat i llengua pròpia. Comprensiblement els autors "anticatalanistes" invoquen raonaments constitucionals espanyols (CE 1978) per impugnar d'una manera o altra l'ús i la recuperació de la llengua catalana. La resposta jurídica es troba molt condicionada per la conjuntura política.
- La visió comparativa, sobretot d'estats i subestats occidentals plurilingües (destaca el volum exemplar de Milian) i els estudis sectorials, per tal de trobar noves línies d'avenç.
- L'anàlisi dels nous instruments jurídics internacionals com la Carta europea de les llengües minoritàries i regionals (1992) o la Declaració universal de drets lingüístic (1996). El debat lingüístic, per tant, tendeix a internacionalitzar-se, bé que els juristes del país continuen prestant atenció continuada al cas de la llengua catalana.

La manca d'institucionalització acadèmica (manquen especialistes i càtedres universitaris especialitzats en la matèria) constitueix el taló d'Aquilles d'aquesta àrea.

Referències bibliogràfiques

Jaume Vernet (coord.) (2003). *Dret lingüístic*. Valls: Cossetània.

Antoni Milian (1992). *Drets lingüístics i dret fonamental a l'educació: Un estudi comparat: Itàlia, Bèlgica, Suïssa, el Canadà i Espanya*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms.

2.4.11. La sociolingüística de la variació

Aquesta branca que, com el dret lingüístic –bé que per raons distintes– es troba allunyada del bloc central de la sociolingüística catalana, tracta d'un tema tan crucial com és el canvi lingüístic, que sol ser menystingut paradoxalment per les lingüístiques teòriques dominants. El variacionisme s'ha desenvolupat entorn de tres eixos: històric, pragmàtic i geolingüístic. Dins de l'eix històric, destaca el treball de Brauli Montoya que ha estudiat el canvi lingüístic a partir de textos antics mitjançant paràmetres de covariació lingüística i social.

En la tradició dels nostres països, el variacionisme més ortodox s'ha mostrat especialment actiu en l'estudi dels fenòmens variables fònics, tenint en compte les variables socials (sobretot l'edat) i la segmentació de la gradació estilística. Força treballs han estudiat el canvi lingüístic sincrònicament mitjançant l'anomenat *canvi aparent* (en contrast amb l'oposició en temps real) i la majoria s'han centrat en catalanoparlants residents en localitats mitjanes o petites. No ha estat gaire possible fins ara la recerca en grans zones urbanes i la presa en consideració d'altres variables socials (gènere, xarxa social, ètnia, grau de contacte amb altres llengües).

Referència bibliogràfica

Brauli Montoya (1986). *Variació i desplaçament de llengües a Elda i Oriola durant l'Edat Moderna*. Alacant: Institut d'Estudis Juan Gil-Albert.

2.4.12. Psicologia social

Aquesta línia ha comptat relativament amb pocs seguidors en la sociolingüística catalana. S'han subratllat sis factors que solen tractar els psicòlegs socials de la llengua:

- Els factors socials que influeixen en l'aprenentatge de les llengües.
- La identitat social i l'acomodació, en el marc de la teoria de la identitat social de Henri Tajfel.
- La vitalitat etnolingüística o grau de confiança en la utilitat social d'una llengua, tant l'objectiva com la subjectiva.
- Els estereotips intralingüístics i extralingüístics.
- Les actituds tant respecte a les llengües o varietats com respecte als seus parlants. Podem destacar en aquest camp, les recerques d'Àngel Huguet so-

bre motivacions en l'àmbit escolar; les investigacions sobre actituds, moltes d'elles fent ús de la tècnica d'aparellament de veus disfressades (*matched-guise technique*) (Ros i altres), i el treball de Maria Àngels Viladot sobre la vitalitat etnolingüística subjectiva.

Queda molt camp per a córrer, per a conèixer les percepcions que tenen de les llengües els parlants en termes de solidaritat i poder, mitjançant l'estudi d'interaccions on els parlants s'adapten els uns als altres –justament el terreny de la psicologia social.

Referències bibliogràfiques

Henri Tajfel (1984). *Grupos humanos y categorías sociales. Estudios en psicología social*. Barcelona: Herder [original anglès, 1981].

Àngel Huguet i X. A. González (2004). *Actitudes lingüísticas, lengua familiar y enseñanza de la lengua minoritaria*. Barcelona: Horsori.

Maria Ros i altres (1994). "Ethnolinguistic vitality and social identity: their impact on in-group bias and social attribution". *International Journal of the Sociology of Language* (núm. 108, vol.1, pàg. 145-166).

Maria Àngels Viladot (1982). *Identitat i vitalitat lingüística dels catalans*. Barcelona: Columna.

2.4.13. Demolingüística

En aquest camp els treballs de la sociolingüística han estat tan ingents que fins i tot ha semblat que s'identificaven amb tota la disciplina: fer sociolingüística significava fer enquestes sobre el català. I certament les enquestes i sondatges han permès retratar els grans trets i tendències de la situació lingüística des de la recuperació de la democràcia. Es poden distingir tres tipus d'estudis:

- Les dades sobre coneixement del català, dins dels censos de població, que abasten tota la població.
- Les enquestes i els sondatges específicament sociolingüístics.
- Les enquestes sociològiques que contenen una secció d'interès sociolingüístic.

Cal destacar les enquestes del Centro de Investigaciones Sociológicas del Govern espanyol, les de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans (estudiades per Subirats) i les de la Generalitat Valenciana. Darrerament, cal assenyalar l'Enquesta d'Usos Lingüístics de la Població de Catalunya 2008, de la Generalitat de Catalunya. Cinc temes són recurrents en aquestes recerques:

- La magnitud dels grups lingüístics quant a llur coneixement, llur llengua primera, llur llengua habitual i llur llengua d'identificació.
- L'evolució i distribució dels grups lingüístics per edat, per classes social, per sexe, per ocupacions, per localització, etc.
- Les normes d'ús en les relacions interpersonals (per exemple, el grau d'adaptació lingüística envers un interlocutor que parlés una altra llengua).
- La capacitat d'atracció social del català; és a dir el grau d'adopció d'aquesta llengua per part de ciutadans que no la tenen com a primera o habitual.
- La prospecció demolingüística.

Referència bibliogràfica

Marina Subirats (2011). *De la necessitat a la llibertat. Les classes socials al tombant del segle XXI*. Barcelona: L'Avenç.

2.4.14. La recerca sociolingüística educativa

Excepcionalment en aquesta revisió, incloem una sociolingüística sectorial perquè tracta un dels pocs àmbits (a Catalunya) on la llengua té un ús preferent. Quins efectes té? Ens centrem en l'escola i deixem de banda l'ample ventall d'organitzacions educatives no escolars (ludoteques, formació ocupacional no obligatòria, educació superior, formació d'adults...). La sociolingüística educativa és peculiar perquè mostra forts lligams amb la psicologia, la pedagogia i la didàctica. Miquel Siguan, possiblement el sociolingüista i psicolingüista català amb més projecció internacional, hi exerceix un paper central des de l'Institut de Ciències de l'Educació de la UB. Podem destacar algunes línies de recerca prioritàries:

- Els usos lingüístics de la població escolar des d'una perspectiva macrosociolingüística.
- Els estudis sobre l'ús lingüístic dins les escoles, impulsats sobretot des del CUSC de la Universitat de Barcelona.
- Les recerques de caire psicosocial, on destaquen investigadors de la Universitat de Lleida, com ara Huguet i Suïls.
- El seguiment del plurilingüisme escolar creixent, a causa del flux immigratori, encapçalat per investigadors de la Universitat de Girona, com ara Ignasi Vila.

Referències bibliogràfiques

Àngel Huguet i Jordi Suïls (1998). *Llengües en contacte i actituds lingüístiques. El cas de la frontera catalano-aragonesa*. Barcelona: Horsori.

Ignasi Vila i altres (2006). *Llengua, escola i immigració: un debat obert*. Barcelona: Graó.

Resum

Hi ha una fragmentació i compartimentalització excessiva d'aquestes branques de la sociolingüística (s'ignoren les unes a les altres) com si s'haguessin deixat endur per les fronteres arbitràries i gremials que imposen les àrees de coneixement amb què es divideixen els departaments i les places universitàries. Malgrat això, i vist en perspectiva, la sociolingüística catalana ens apareix amb un cert aire de família: té un biaix sociològic, però, paradoxalment és impartida més en les facultats de filologia o de lletres que en els estudis d'altres ciències socials com la sociologia, l'antropologia o la psicologia. Fa por la lingüística a les facultats de ciències socials? Té la sociolingüística connotacions de nacionalista i, per tant, és estigmatitzada com a poc progressista? Hi ha àrees més desateses, com ara, l'etnografia de la comunicació dins l'àrea de l'antropologia lingüística o la ciència política.

En general hi ha una exuberància de dades que contrasta, tal com advertia Aracil, amb la manca de teoria. L'objectiu hauria de ser combinar en la mesura justa i precisa les dades i la teoria com coincidien a assenyalar personalitats tan distants com Aracil i Siguan:

“La sociolingüística ha de coordinar la exploración empírica con la construcción teórica. Su dificultad inicial no es “la falta de datos”, sino más bien lo contrario: el escándalo de unos datos que ‘sobran’ porque faltan las ideas indispensables para sacar algo de ellos.”

Lluís Vicent Aracil (1984). “Lengua nacional”: ¿Una crisis sin crítica? A: José Ignacio Ruiz i José Agustín (ed.). *Sociología de las lenguas minorizadas*. (pàg. 448). Sant Sebastià: Tartalo.

“La sociolingüística catalana s'ha decantat més aviat per la ideologia i ha dedicat poca atenció als estudis empírics; una manca que en el futur caldrà corregir.”

Miquel Siguan (1992). “Coneixement i ús de la llengua”. A: *Segon Simposi sobre l'Ensenyament del Català a No-catalanoparlants: Vic. 4, 5 i 6 de setembre de 1991: Ponències, comunicacions i conclusions* (pàg. 13). Vic: Eumo, pag. 9-22.

A banda del posicionament favorable al català (majoritàriament se sobreentén que els investigadors estan a favor de la seva recuperació), d'altres trets generals caracteritzen la sociolingüística catalana. N'és un la rellevància que continua tenint la noció de conflicte en la interpretació de la vida social en contrast amb les visions excessivament consensualistes. La sociolingüística catalana en general –en menor grau en la sociolingüística educativa– continua essent reticent envers el terme *bilingüisme*, substituït tot sovint per sinònims com *plurilingüisme* o *multilingüisme*, perquè sectors contraris al català se n'han apropiat. És incongruent com a mínim que els defensors del monolingüisme castellà, siguin els que facin bandera del bilingüisme, mentre que aquells que són efectivament bilingües i multilingües s'aferren a restriccions restrictives d'aquest fenomen establertes en altres contextos històrics. Molts sociolingüistes i lingüistes, per exemple Joan Solà, proclamaven que s'avindrien a un bilingüisme generalitzat, si ho fos de veritat i arreu. Però *arreu* no ho serà mai,

perquè el castellà i l'anglès dominen els mercats (el plurilingüisme molt sovint és percebut com una nosa) i els estats (la ideologia de l'estat nació lingüísticament homogeni encara impera en les ideologies i en les pràctiques).

Finalment, la sociolingüística catalana intenta sortir de la relativa marginació en què es troba: la manca d'incidència internacional, de veritable diàleg (no pas pur i simple mimetisme) amb els corrents internacionals. En aquest sentit podem destacar les jornades i recerques transversals sobre les comunitats lingüístiques mitjanes, impulsades pel CUSC-UB, les tesis de tema català publicades en anglès, el manual internacional de Wei i Moyer, la presentació de polítiques lingüístiques de l'àrea catalanoparlant (Strubell i Boix), l'*state of the art* de la pragmàtica catalana elaborat per Cots i Payrató que ja hem comentat i la versió anglesa del monogràfic sobre sociolingüística catalana de *Treballs de Sociolingüística Catalana* 21.

Exemples de tesis redactades en anglès

Joan Pujolar (2001). *Gender, Heteroglossia, and Power: a sociolinguistic study of youth culture*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Eva Codó (2008). *Immigration and Bureaucratic Control. Language Practices in Public Administration*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Referències bibliogràfiques

Li Wei; Melissa G. Moyer (curadors) (2008). *The Blackwell guide to research methods in bilingualism and multilingualism*. Malden, MA: Blackwell Pub.

Miquel Strubell; Emili Boix-Fuster (curadors) (2011). *Democratic Policies and Language Revitalisation: The Case of Catalan*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan.

Exercicis d'autoavaluació

1. Què s'entén per sociolingüística catalana?
2. Quins són els temes tractats més sovint per la sociolingüística catalana?
3. Quins són els tres períodes en què es proposa dividir la història de la sociolingüística catalana?
4. Per què la majoria de sociolingüistes catalans han estat reticents o contraris a usar el terme “bilingüisme” per a descriure la situació sociolingüística en els països de llengua catalana?
5. En quina zona del món ha pouat més la sociolingüística catalana? Quina filosofia ha inspirat més la seva política lingüística després del franquisme?
6. Quines són les quatre figures cabdals de la sociolingüística catalana en l'etapa franquista?
7. Quines catorze tendències es poden destacar en la diversificació de la sociolingüística catalana en els darrers anys?

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. La recerca, empírica o teòrica, a l'entorn de les relacions entre llengua i societat i a l'entorn de les mobilitzacions socials i polítiques a favor i en contra les llengües usades als països catalanoparlants, independentment de la llengua en què es dugui a terme, independentment de l'origen personal de l'investigador i de si participen o no en la Societat Catalana de Sociolingüística i militin incondicionalment per la causa de la llengua catalana.

2. Els temes estrella de la sociolingüística catalana han estat els més rellevants per a la recuperació de la comunitat lingüística catalana: la fixació de la llengua normativa i la dinàmica entre aquesta i les altres varietats lingüístiques; els fenòmens de llengües en contacte, des de les interferències fins a les alternances de codi (*code-switching*); el bilingüisme i la diglòssia i els processos de substitució lingüística, amb èmfasi especial en la transmissió lingüística intergeneracional; les migracions i llurs trajectòries i llur integració i adaptació lingüístiques; la funció de l'ensenyament en el manteniment i extensió de la llengua, etc.

3. Període presociolingüístic (abans de la Guerra Civil), període franquista i període autonòmic.

4. Les apel·lacions retòriques de sectors castellanitzats de València al "bilingüismo feliz" no fan sinó encobrir un procés pel qual els parlants de la llengua minoritzada es monolingüitzen en la llengua dominant: "són generalment els parlants nadius de l'idioma 'inferior' els que són suposats i/o encoratjats a ésser bilingües. Ningú no insisteix en la reciprocitat" (Aracil 1966, trad. cat. 1986, 46). Aquesta reticència al terme *bilingüisme* s'ha estès arreu dels països catalans, llevat de zones perifèriques com la Catalunya del Nord, la franja aragonesa o l'Alguer. El terme *bilingüisme* s'usa més en àmbits de la psicologia.

5. L'experiència en què abeuraria més la sociolingüística catalana ha estat la planificació lingüística quebequesa, el que els francòfons canadencs anomenaven *aménagement linguistique* i definiren de la manera següent:

"[...] esforços a mitjà i llarg termini per aprofitar un recurs col·lectiu, l'idioma o els idiomes, en funció de les necessitats i els interessos de la nació, d'acord amb un pla flexible que orienti l'evolució de la societat sense tractar-la bruscamment sinó, ben al contrari, maldant per aconseguir la seva adhesió i participació".

Henry Daoust i Jacques Maurais (1987). "L'aménagement linguistique". A: Jacques Maurais (curador). *Politique et aménagement linguistiques* (pàg. 11). Quebec: Conseil de la Langue Française.

6. Lluís Vicent Aracil, Rafael Lluís Ninyoles, Antoni Maria Badia i Margarit i Francesc Vallverdú.

7. L'economia de la llengua, la pragmàtica i anàlisi del discurs, l'antropologia lingüística, l'ecologia lingüística, la planificació de l'estatus, la història social de la llengua, la transmissió lingüística intergeneracional, el dret lingüístic, la ciència política, la sociolingüística de la variació, la psicologia social del llenguatge, la demolingüística i la recerca sociolingüística educativa.

Glossari

alternança de codi *f* Estratègia de comunicació que consisteix a fer alternar elements de dues o més llengües o varietats lingüístiques. L'alternança de codi situacional depèn de l'àmbit d'ús, mentre que l'alternança metafòrica depèn més de la intenció del parlant.
en code-switching

àmbit d'ús *m* Construcció teòrica de caràcter sociocultural, que inclou un conjunt de situacions d'interacció humana, agrupades al voltant d'un mateix camp d'experiència i reunides per uns objectius i obligacions compartits.

anonimat *m* Ideologia segons la qual una llengua o varietat és apropiada per als àmbits d'ús més comuns i generals d'una societat, transversals a tots els grups socials.

autenticitat *f* Ideologia segons la qual una llengua o varietat és tret identificador i caracteritzador de la identitat d'un grup social.

comunitat lingüística *f* És una unitat social bàsica de la sociolingüística però, potser per això mateix, presenta una gran varietat d'accepcions. (vegeu-ne algunes a Boix i Vila 1998 i a Ruiz 2001). Aquí destaquem la de Berruto (1976): "una comunitat lingüística és formada per tots els parlants que es consideren usuaris d'una mateixa llengua, que porten a terme interaccions regulars mitjançant un repertori compartit de signes lingüístics, i que tenen en comú una sèrie de valors normatius relatius al llenguatge: una tal comunitat pot coincidir o no amb una comunitat social, o intersectar-s'hi, o incloure-la o ser-hi inclosa".

diglòssia *f* Situació en què dues llengües o varietats lingüístiques en contacte són usades pels parlants en una distribució funcional complementària formal (codi A)/ informal (codi B). Una situació diglòssica es caracteritza per una gran estabilitat en aquesta distribució de funcions i per una ordenació en l'adquisició (els parlants aprenen en primer lloc el codi B).

immersió lingüística *f* Programa d'ensenyament de llengües iniciat el 1965 al Quebec en què la llengua de relació i d'instrucció a l'escola és diferent de la major part dels alumnes. Aquest programa comporta una constant renovació didàctica que, per exemple, asseguiri la comunicació dins l'aula i el màxim respecte per la diversitat lingüística d'origen dels alumnes.

interferència *f* Fenomen que ocorre quan una part del sistema d'una llengua s'introdueix, ocupa i desplaça determinats elements fònics, morfosintàctics, lèxics o discursius d'una altra llengua. En situació de conflicte lingüístic, la llengua minoritzada sol rebre molts més elements de la llengua dominant.

interposició *f* La visió del món i els conceptes que l'expressen arriben a una llengua subordinada passades pel tamís de la cultura i llengües dominants.

normalització lingüística *f* Procés de reorganització social consistent en l'extensió (a través de mitjans educatius, polítics, culturals, etc.) de l'ús de la llengua minoritzada en quatre aspectes: 1. Augment de la quantitat de parlants; 2. Augment de la freqüència d'ús; 3. Ocupació de tots els àmbits d'ús, i 4. Facilitació de normes d'ús més favorables a la presència hegemònica de la llengua dominada.

planificació lingüística de l'estatus i del corpus *f* Activitat organitzada per l'autoritat política i per la societat civil a través d'una estructura de programes coordinats, sobretot amb l'objectiu d'assolir graus més alts de normalització lingüística. La planificació pot afectar sobre l'estructura de la llengua (el corpus) o els seus usos i ideologies (estatus).

revernacularització *f* Recuperació d'una llengua com a codi familiar o nadiu, després que s'hagi produït una vernacularització de la llengua dominant. El fenomen es dona, bé que minoritàriament, en terres valencianes.

vitalitat etnolingüística subjectiva *f* Percepció que tenen els membres d'un grup etnocultural dels factors socioestructurals que en determinen la identificació i la confiança envers la seva continuïtat com a entitat col·lectiva diferenciada i amb futur.

Bibliografia

Alarcón, Amado (2004). *Economía, política e idiomas*. Madrid: Consejo Económico y Social.

Alsina, Àlex i altres (2007). *La figura i l'obra de Pompeu Fabra*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.

Ainaud, Josep M. (1980). *Immigració i reconstrucció nacional a Catalunya*. Barcelona: Blume.

Aracil, Vicent (1966). "Bilingualism as a Myth". *Interamerican Review* (núm. 2-4, pàg. 521-533) [trad. catalana (1986), pàg. 39-78].

Aracil, Vicent (1986). *Papers de sociolingüística*. Barcelona: La Magrana [2a edició revisada de la 1a edició, de 1982].

Aracil, Lluís Vicent (1983). *Dir la realitat*. Barcelona: Edicions Països Catalans.

Aracil, Lluís Vicent (1984). "Lengua nacional": ¿Una crisis sin crítica? A: José Ignacio Ruiz i José, Agustín (ed.). *Sociología de las lenguas minorizadas*. Sant Sebastià: Ttartalo, 443-458.

Argelaguet, Jordi (1999). *El procés d'elaboració de la Llei de política lingüística*. Barcelona: Mediterrània.

Argelaguet, Jordi (1999). *Partits, llengua i escola. Anàlisi de la política lingüística de la Generalitat de Catalunya en l'ensenyament obligatori*. Barcelona: Mediterrània.

Argente, Joan A. i altres (1979). "Una nació sense estat, un poble sense llengua?". *Els Marges* (núm. 15, pàg. 3-13).

Argente, Joan A. (1978). "Lingüística i sociolingüística: reflexions metodològiques". *Els Marges* (núm. 13, pàg. 77-88).

Badia, Antoni M. (1964). *Llengua i cultura als països catalans*. Barcelona: Edicions 62.

Badia, Antoni M. (1969). *La llengua dels barcelonins. Resultats d'una enquesta sociològico-lingüística*. Vol I. *La llengua i els seus condicionants*. Barcelona: Edicions 62.

Badia, Antoni M. (1977). *Ciència i passió dins la cultura catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Bastardas, Albert (1996). *Ecologia de les llengües: Medi, contactes i dinàmica sociolingüística*. Barcelona: Proa.

Bastardas, Albert; Boix, Emili (1994). *¿Un estado, una llengua? La organización política de la diversidad lingüística*. Barcelona: Octaedro.

Batista, Antoni (2011). *Catalunya i Euskadi. Nació còncava i convexa*. Barcelona: Angle.

Benet, Josep (1995). *L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Berruto, Gaetano (1976). *La sociolinguística*. Bolonya: Zanichelli.

Blas Arroyo, José Luis i altres (curador) (2002). *Estudios sobre lengua y sociedad*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I.

Bodoque, Anselm (2006). *La política lingüística dels governs valencians (1983-2008): Un estudi de polítiques públiques*. València: Universitat de València.

Boix-Fuster, Emili (1993). *Triar no és traïr. Llengua i identitat en els joves de Barcelona*. Barcelona: Edicions 62.

Boix-Fuster, Emili (2009). *Català o castellà amb els fills? La transmissió de la llengua en famílies bilingües a Barcelona*. Sant Cugat del Vallès: Rourich.

Boix, Emili; Vila, F. Xavier (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.

Boix-Fuster, Emili; Torrens, Rosa M. (curadors) (2011). *Les llengües al sofà. El plurilingüisme familiar als països de llengua catalana*. Lleida: Pagès editors.

Branchadell, Albert (2005). *La moralitat de la política lingüística. Un estudi comparat de la legitimitat liberaldemocràtica de les polítiques lingüístiques del Quebec i Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Calaforra, Guillem (1999). *Paraules, idees i accions. Reflexions "sociològiques" per a lingüistes*. València/Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Calsamiglia, Helena i altres (1997). *La parla com a espectacle. Estudi d'un debat televisiu*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

Candel, Francesc (1964). *Els altres catalans*. Barcelona: Edicions 62.

Codó, Eva (2008). *Immigration and Bureaucratic Control. Language Practices in Public Administration*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Comellas, Pere (2006). *Contra l'imperialisme lingüístic. A favor de la linguodiversitat*. Barcelona: La Campana.

Colomer, Josep Maria (1996). *La utilitat del bilingüisme. Una proposta de pluralisme lingüístic a Catalunya, Espanya i Europa*. Barcelona: Edicions 62.

Congrés de Cultura Catalana (1978). *Àrea de llengua. Resolucions*. Barcelona: Curial.

Conill, Josep J. (2009). "Dir el sentit: una aproximació a la sociologia de Lluís V. Aracil". *Quaderns d'aplicació didàctica i investigació* (núm. 16, pàg. 99-143). 8275-5.

Costa, Joan (ed.) (2008). *The Architect of Modern Catalan (1868-1998)*. Selected Writings. Amsterdam: Benjamins.

Cots, Josep M.; Payrató, Lluís (2011). *The Pragmatics of Catalan*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Dalmau, Delfí (1936). *Poliglòtisme passiu*. Barcelona: Publicacions de "La revista" [reeditat a *Poliglòtisme passiu i altres escrits* (2010), Argentona: Voliana].

Daoust, Henry; Maurais, Jacques (1987). "L'aménagement linguistique". A: Jacques Maurais (curador). *Politique et aménagement linguistiques*. Québec: Conseil de la Langue Française.

Declaració Universal dels Drets Lingüístics.

Enquesta d'Usos Lingüístics de la Població (2008). Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Ferrando, Antoni i Nicolás, Miquel (2011). *Història de la llengua catalana*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.

Fuster, Joan (1962). *Nosaltres els valencians*. Barcelona: Edicions 62.

Fuster, Joan (1991). *Babels i Babilònies*. Barcelona: El Observador [original, 1971].

Galí, Alexandre (1931). *Per la llengua i per l'escola*. Barcelona: La Revista.

Galí, Alexandre (1977). *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936*. Llibre I. *La llengua. Entitats defensores i propagadores*. Barcelona: Fundació Alexandre Galí.

Gifreu, Josep (dir.) (1991). *Construir l'espai català de comunicació*. Barcelona: Pòrtic.

Ginebra, Jordi (2006). *Llengua i política en el pensament d'Antoni Rovira i Virgili*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Ginebra, Jordi (2010). *Llengua, nació i modernitat. Projectes i conflictes en la Catalunya dels segles XIX i XX*. Valls: Cossetània.

Guimerà, Àngel (1896). *La llengua catalana. Discurs presidencial llegit en la sessió pública de l'Ateneu Barcelonès lo 30 de novembre de 1895*. Barcelona: L'Avenç.

Huguet, Àngel; Suïls, Jordi (1998). *Llengües en contacte i actituds lingüístiques. El cas de la frontera catalano-aragonesa*. Barcelona: Horsori.

- Huguet, Àngel; González, X. A.** (2004). *Actitudes lingüísticas, lengua familiar y enseñanza de la lengua minoritaria*. Barcelona: Horsori.
- Hutton, C. M.** (1999). *Linguistics and the Third Reich. Mother-tongue, Fascism, Race and the Science of Language*. Londres: Routledge.
- Jespersen, Otto** (1966). *La llengua en la humanitat, la nació i l'individu*. Barcelona: Edicions 62 [original en anglès, 1946].
- Joan i Marí, Bernat** (1996). *Les normalitzacions reeixides. Aproximació a l'estudi de la construcció de llengües nacionals a l'Europa del segle XX*. Barcelona: Oikos-tau.
- Junyent, Carme** (1998). *Contra la planificació*. Barcelona: Empúries.
- Junyent, Carme** (1989). *Les llengües del món: Ecolingüística*. Barcelona: Empúries.
- Junyent, Carme** (1992). *Vida i mort de les llengües*. Barcelona: Empúries.
- Junyent, Carme** (1998). *Contra la planificació: Una proposta ecolingüística*. Barcelona: Empúries.
- Jutglar, Antoni i altres** (1968). *La immigració a Catalunya*. Barcelona: Edicions de materials.
- Kremnitz, Georg** (1969). *Katalanische Soziolinguistik*. Tübingen: Günter Narr.
- Lamuela, Xavier** (1994). *Estandardització i establiment de les llengües*. Barcelona: Edicions 62.
- Linz, Juan J.** (2008). "La política en una sociedad multilingüe con una lengua mundial dominante: el caso de España". A: José Ramón Montero i Thomas Jeffrey Miley (curadors). *Obras escogidas*. Vol. 2. *Nación, Estado y Lengua*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales (pàg. 75-120) [original en anglès, 1975].
- López del Castillo, Lluís** (1976). *Llengua standard i nivells de llenguatge*. Barcelona: Laia.
- Maluquer i Sostres, Joaquim** (1965). *Població i societat a l'àrea catalana*. Barcelona: Edicions A. C.
- Mateo, Josevicente** (1966). *Alacant a part*. Barcelona: Edicions d'Aportació Catalana.
- Marfany, Joan-Lluís** (2001). *La llengua maltractada. El castellà i el català a Catalunya del segle XVI al segle XIX*. Barcelona: Empúries.
- Marfany, Joan-Lluís** (2008). *Llengua, nació i diglòssia*. Barcelona: L'Avenç.
- Mari, Isidor** (2009). "Primers resultats de l'estudi ELAN.cat: el català en el multilingüisme de les empreses catalanes". *Revista Llengua i Ús* (núm. 46, pàg. 109-119).
- Mariás, Julián** (1966). *Consideración de Cataluña*. Barcelona: Aymà.
- McDonough, Gary Wray** (1989). *Las buenas familias de Barcelona. Historia social de poder en la era industrial*. Barcelona: Omega [original en anglès, 1986].
- Miley, Thomas Jeffrey** (2006). *Nacionalismo y política lingüística: el caso de Cataluña*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales.
- Milian, Antoni** (1992). *Drets lingüístics i dret fonamental a l'educació: Un estudi comparat: Itàlia, Bèlgica, Suïssa, el Canadà i Espanya*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms.
- Mollà, T.; Palanca, C.** (1987). *Curs de sociolingüística*. Vol. 1. Alzira: Edicions Bromera.
- Mollà, T.; Viana, A.** (1989). *Curs de Sociolingüística*. Vol. 2. Alzira: Edicions Bromera.
- Mollà, T.; Viana, A.** (1991). *Curs de Sociolingüística*. Vol. 3. Alzira: Edicions Bromera.
- Montoya, Brauli** (1986). *Variació i desplaçament de llengües a Elda i Oriola durant l'Edat Moderna*. Alacant: Institut d'Estudis Juan Gil-Albert.
- Montoya, Brauli** (1996). *Alacant. La llengua interrompuda*. Paiporta: Denes.

Montoya, Brauli i Antoni Mas (2011). *La transmissió familiar del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Moyer, Melissa G. (2011). "What Multilingualism? Agency and unintended consequences of multilingual practices in a Barcelona Health clinic". *Journal of Pragmatics* (43, 5, 1209-1221).

Nicolàs, Miquel (1998). *La història de la llengua catalana. La construcció d'un discurs*. València-Barcelona: IIFV-PAM.

Ninyoles, Rafael Lluís (1969). *El conflicte lingüístic valencià*. València: Tres i quatre.

Ninyoles, Rafael Lluís (1977). *Cuatro lenguas para un estado*. Madrid: Cambio 16.

Payrató, Lluís (1988). *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. València: Universitat de València.

Pradilla, Miquel Àngel (2008). *Sociolingüística de la variació i llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Prats, Modest; Rafanell, August; Rossich, Albert (1990). *El futur de la llengua catalana*. Barcelona: Empúries.

Pujolar, Joan (1997). *De què vas, tio?* Barcelona: Empúries.

Pujolar, Joan (2001). *Gender, Heteroglossia, and Power: a sociolinguistic study of youth culture*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Pujolar, Joan (2011). "Catalan-Spanish language contact in social interaction". A: Josep Maria Cots; Lluís Payrató (curador). ??? (pàg. 361-385).

Quaderns d'Alliberament 2/3 (1978). "La immigració als països catalans".

Rafanell, August (2011). *Notícies d'abans d'ahir. Llengua i cultura catalanes al segle XX*. Barcelona: acontravent.

Reixach, Modest (1975). *La llengua del poble. Una mesura de catalanitat. Estudi de sociologia lingüística i cultural*. Barcelona: Nova Terra.

Reixach, Modest (coord.) (1997). *El coneixement del català. Anàlisi de les dades del cens lingüístic de 1991 de Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià*. Barcelona: Departament de Cultura: Generalitat de Catalunya.

Ros, Maria i altres (1994). "Ethnolinguistic vitality and social identity: their impact on ingroup bias and social attribution". *International Journal of the Sociology of Language* (108, 1, 145-166).

Rovira, Marta i altres (2010). "La llengua com a factor d'apoderament en les trajectòries migratòries. Una història que es repeteix". *Societat catalana 2010*. Barcelona: Associació Catalana de Sociologia.

Sabaté, Maria (2010). *Voices from a locutorio: telecommunications and migrant networking*. Tesi doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona.

Serrahima, Maurici (1967). *Realidad de Cataluña. Respuesta a Julián Marías*. Barcelona: Aymà.

Siguán, Miguel (1966). "Actitudes y perspectivas de la inmigración. Aspectos sociológicos y psicología social". A: *Conversaciones sobre inmigración interior* (pàg. 143-187). Barcelona: Patronato Municipal de la Vivienda.

Siguan, Miquel (2001). *Bilingüismo y lenguas en contacto*. Madrid: Alianza.

Sinner, Carsten (2004). *El castellano de Cataluña: estudio empírico de aspectos léxicos, morfo-sintácticos, pragmáticos y metalingüísticos*. Tübingen: Niemeyer.

Solé, Carlota i altres (2008). *Llengua, empresa i integració econòmica. L'intercanvi econòmic com a font de canvi lingüístic*. Barcelona: IEC.

Solé i Camardons, Jordi (1992). *Iniciació a la sociolingüística*. Barcelona: Barcanova.

Solé Camardons, Jordi (1998). *Poliglotisme i raó: el discurs ecoidiomàtic de Delfi Dalmau*. Lleida: Pagès editors.

Solé Camardons, Jordi (2001). *El poliedre sociolingüístic. Una iniciació a la sociolingüística del conflicte*. València: Tres i quatre.

Strubell, Miquel (1981). *Llengua i població a Catalunya*. Barcelona: La Magrana.

Strubell, Miquel (dir.) (1991). *Estudis i propostes per a la difusió de l'ús social de la llengua catalana*. (3 vol). Barcelona: Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

Strubell, Miquel (2009). "Discussió de la ponència «La transmissió lingüística familiar intergeneracional: una proposta de model d'anàlisi, de Joaquim Torres i Pla". A: F. Xavier Vila (dir.) *Estudis de Demolingüística: Actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT* (pàg. 33-38). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Strubell, Miquel i Boix-Fuster, Emili (curadors) (2011). *Democratic Policies and Language Revitalisation: The Case of Catalan*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan.

Subirats, Marina (2011). *De la necessitat a la llibertat. Les classes socials al tombant del segle XXI*. Barcelona: L'Avenç.

Tajfel, Henri (1984). *Grupos humanos y categorías sociales. Estudios en psicología social*. Barcelona: Herder [original en anglès, 1981].

Torres, Joaquim (2009). "La transmissió lingüística familiar intergeneracional: una proposta de model d'anàlisi". A Vila, F. Xavier (dir.) *Estudis de Demolingüística: Actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT* (pàg. 23-32). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Turell, Maria Teresa (curadora) (1995). *Sociolingüística de la variació*. Barcelona: PPU.

Vallverdú, Francesc (1980). *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana. Balanç dels estudis de sociologia lingüística als Països Catalans*. Barcelona: Edicions 62.

Vallverdú, Francesc (curador) (2006). *Cap a on va la sociolingüística?* (II Jornada de l'Associació d'Amics del Professor Antoni M. Badia i Margarit). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Vandellós, Josep A. (1985). *Catalunya, poble decadent*. Barcelona: Edicions 62 (pròleg de Jordi Nadal i annex de Jordi Pascual) [original, 1935].

Vandellós, Josep A. (1935). *La immigració a Catalunya*. Barcelona: Fundació Patxot.

Ventura, Jordi (1962). *Les llengües europees*. Barcelona: Edicions d'Aportació Catalana.

Ventura, Jordi (1963). *Les cultures minoritàries europees*. Barcelona: Selecta.

Ventura, Jordi (2000). *Sis rostres del nacionalisme a Europa. Parangons del nacionalisme*. Barcelona: Pòrtic.

Vernet, Jaume (coord.) (2003). *Dret lingüístic*. Valls: Cossetània.

Viana, Amadeu (ed.) (1995). *Aspectes del pensament sociolingüístic europeu*. Barcelona: Barcanova.

Vila, Ignasi i altres (2006). *Llengua, escola i immigració: un debat obert*. Barcelona: Graó.

Viladot, Maria Àngels (1982). *Identitat i vitalitat lingüística dels catalans*. Barcelona: Columna.

Voltas, Eduard (1996). *La guerra de la llengua*. Barcelona: Empúries.

Weber, Max (2005). *La ciència i la política*. València: Universitat de València [original en alemany].

Wei, Li; Moyer, Melissa G. (curador) (2008). *The Blackwell guide to research methods in bilingualism and multilingualism*. Malden, MA: Blackwell Pub.

Weinreich, Uriel (1996). *Llengües en contacte*. Alzira: Bromera [original en anglès, 1953].

Woolard, Kathryn A. (1992). *Identitat i contacte de llengües a Barcelona*. Barcelona: La Magrana [original en anglès, 1989].

Woolard, Kathryn A. (2008). "Les ideologies lingüístiques: una visió general d'un camp des de l'antropologia lingüística" *Revista de Llengua i Dret*, (núm. 49, pàg.179-199).

